

STRESZCZENIE

Podmiotowe i relacyjne wyznaczniki wzrostu potraumatycznego kobiet z rakiem piersi

Słowa kluczowe: rak piersi, wzrost potraumatyczny, zespół stresu pourazowego (PTSD), *survivorship*, zaburzony obraz ciała, ruminacje, refleksje, *ego-resiliency*, spostrzegane wsparcie społeczne

Niniejsza praca koncentruje się wokół problematyki osiągania wzrostu potraumatycznego w kontekście doświadczania choroby nowotworowej. Diagnoza raka piersi w sposób dramatyczny zmienia dotychczasową dynamikę życiową, a naruszenie integralności ciała w wyniku leczenia powadzić może do przeobrażeń obejmujących psychospołeczną tożsamość kobiety. Przyjęto założenie, iż dla większości kobiet rozpoznanie tej choroby będzie miało charakter wydarzenia krytycznego bądź potencjalnie traumatyzującego i załamującego linię życiową. Doświadczenie kryzysu o tak potężnych rozmiarach może jednak stać się czynnikiem spustowym dla rozwoju pozytywnych zmian o charakterze wzrostu potraumatycznego (PTG).

Teoria PTG autorstwa Tedeschiego i Calhouna (2004) stanowi centralną oś dla podejmowanych rozważań teoretycznych w niniejszej dysertacji. w toku analiz literaturowych, postanowiono jednak poszerzyć obraz badawczy o zmienne istotne dla kontekstu chorobowego, których nie uwzględnia przyjęty model (m.in. obraz zmienionego ciała). Koncepcja własna pracy wyrasta z założeń nurtu pozytywnego w psychologii klinicznej, mówiących m.in. o konieczności uwzględnienia zarówno perspektywy dystresu, jak i rozwoju przy opisywaniu rzeczywistości potraumatycznej. w niniejszej rozprawie założono również, iż sposób dochodzenia do pozytywnych zmian może się różnić w zależności od fazy chorowania – tzw. stadium *survivorship*.

Głównym celem przeprowadzonych badań było pogłębienie wiedzy na temat roli wybranych czynników podmiotowych (objawy PTSD, zaburzony obraz ciała, ruminacje, refleksje, *ego-resiliency*) oraz relacyjnych (spozstrzegane wsparcie społeczne) dla kształtowania się wzrostu potraumatycznego kobiet z rakiem piersi na różnych etapach zmagania z chorobą.

Postawiono cztery główne pytania badawcze: (1) o charakterystykę PTG w badanej próbie (zależności w jakie wchodzi ze stresem potraumatycznym oraz wybranymi zmiennymi kontekstualnymi) (2) o porównania międzygrupowe pomiędzy kobietami na różnym etapie zmagania z chorobą (stadium *survivorship*) (3) o istotne wyznaczniki (podmiotowe i relacyjne) wzrostu potraumatycznego w 3 grupach kobiet z rakiem piersi wyróżnionych na podstawie stadium *survivorship* (4) o obecność profili adaptacji potraumatycznej w grupie kobiet z rakiem piersi wyodrębnionych na podstawie rozkładu i nasilenia spektrum dystresu (PTSD i zaburzony obraz ciała) oraz PTG.

Badania miały charakter eksploracyjny i prowadzone były w projekcie przekrojowym (*cross-sectional studies*). Zebrana grupa badanych liczy 229 kobiet z rakiem piersi. Do kryteriów inkluzji należał m.in. wiek (30-70 lat), przejście zabiegu chirurgicznego (mastektomii, zabiegu oszczędzającego, lub mastektomii z rekonstrukcją) oraz czas od diagnozy nie przekraczający 15 lat.

W badaniach wykorzystano następujące narzędzia pomiaru: Inwentarz Potraumatycznego Rozwoju PTGI (Tedeschi i Calhoun, 1996; polska adaptacja Ogińska-Bulik i Juczyński, 2010), Zrewidowaną Skalę Wpływu Wydarzeń IES-R (Weiss i Marmar 1997; polska adaptacja Juczyński i Ogińska-Bulik, 2009), Skalę Obrazu Ciała BIS (Hopwood, Fletcher i Al Ghazal, 2001; polska adaptacja Brandt i Przybyła-Basista), Skalę *Ego-Resiliency* ER89-R12 (Block i Kremen, 1996, polska adaptacja Kołodziej-Zaleska i Przybyła-Basista, 2018), Kwestionariusz Refleksji-Ruminacji RRQ (Trapnell i Campbell, 1999; polska adaptacja Słowińska, Oleszkowicz i Zbieg, 2014) i Wielowymiarowa Skala Spozstrzeganego Wsparcia Społecznego MSPSS (Zimet, Dahlem, Zimet & Farley, 1988; polska adaptacja Buszman i Przybyła-Basista, 2017) oraz autorska Ankieta Potraumatycznego Wzrostu (PW).

Na większość postawionych pytań badawczych udało się udzielić zadawalających odpowiedzi. Do najistotniejszych ustaleń należy zaliczyć: (a) wykazanie, iż PTG wchodzi w słabe i dodatnie relacje z PTSD oraz że model liniowy jest lepiej dopasowany do danych w porównaniu z krzywoliniowym (b) wykazanie braku różnic między kobietami należącymi do różnych stadiów *survivorship* pod względem czynników podmiotowych wybranych do modelu; zaznaczyły się różnice wyłącznie w odniesieniu do czynników relacyjnych, tj.

spostrzeganego wsparcia społecznego; (c) uzyskanie odmiennej konfiguracji wyznaczników (podmiotowych i relacyjnych) PTG w 3 grupach wyróżnionych za pomocą stadium *survivorship* (4) wyodrębnienie 3 profili adaptacji potraumatycznej uwzględniającej różny rozkład i nasilenie spektrum dystresu (zaburzonego obrazu ciała i PTSD) oraz PTG.

Uzyskane wyniki z jednej strony potwierdzają doniesienia empiryczne dostępne w literaturze podmiotu, z drugiej strony poszerzają obraz PTG w grupie kobiet z rakiem piersi o nowe perspektywy. Stanowią wartościowy wkład w rozwój konceptualizacji wzrostu po traumie kobiet z rakiem piersi. Przeprowadzone analizy i ich interpretacje przybliżają do pełniejszego rozumienia złożoności relacji, jakie zachodzą między PTSD a PTG, a także wskazują na konieczność kontrolowania czynnika czasu, jaki upływa od diagnozy. Przyjęta w badaniach perspektywa *survivorship*, rzadko uwzględniana na polskim gruncie, pozwoliła na lepsze rozumienie specyfiki potrzeb pacjentek na określonych etapach chorowania. Przyczyniła się również do bardziej adekwatnej identyfikacji wyznaczników PTG w przebiegu raka piersi.

Wyniki badań własnych dotyczące (potencjalnie) zróżnicowanych trajektorii adaptacji potraumatycznej potwierdzają doniesienia literaturowe mówiące o różnych sposobach ekspresji PTG. Uzyskane dane stanowią inspirację dla dalszych badań oraz wskazuje obszary, które warto uwzględnić przy wyznaczaniu przyszłych kierunków badań. Stanowią również wartościowy materiał dla celów aplikacyjnych: mogą zostać wykorzystane zarówno w klinicznej praktyce psychoonkologicznej, jak i szeroko pojętej pomocy psychologicznej udzielanej osobom zmagającym się z trudnymi okolicznościami życiowymi.